

УДК 332.13

Пушкарчук І.М., к.е.н., доцент

Мишко О.А., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА У ПРОМИСЛОВІСТІ ЯК ОСНОВА КАПІТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

У статті обґрунтовано теоретичні засади підприємництва у промисловості та визначено його роль у капіталізації економіки. Встановлено основні особливості розвитку підприємництва у промисловості в Україні у сучасних умовах. Проаналізовано рівень розвитку підприємницької діяльності у промисловості України. Виявлено проблеми розвитку підприємницької діяльності у промисловості в Україні та запропоновано шляхи їх подолання.

Ключові слова: промислове підприємство, промислове підприємництво, вид економічної діяльності, капіталізація економіки.

Pushkarchuk I., Myshko O.

DEVELOPMENT OF BUSINESS ACTIVITY IN INDUSTRY AS THE BASIS FOR CAPITALIZATION OF ECONOMICS

The theoretical basis of entrepreneurship in the industry are substantiated and its role for capitalization of economics is defined in the article. The main features of the development of entrepreneurship in the industry in Ukraine in modern conditions are identified. The level of business activity in the industry of Ukraine are analyzed. The problems of development of business activity in the industry in Ukraine are determined and ways to overcome them are suggested.

Keywords: industrial enterprise, entrepreneurship in industry, type of business activity, capitalization of economics.
Пушкарчук І.Н., Мышко О.А.

РАЗВИТИЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В ПРОМЫШЛЕННОСТИ КАК ОСНОВА КАПИТАЛИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ

В статье обоснованы теоретические основы предпринимательства в промышленности и определено его роль в капитализации экономики. Установлены основные особенности развития предпринимательства в промышленности в Украине в современных условиях. Проанализирован уровень развития предпринимательской деятельности в промышленности Украины. Выявлены проблемы развития предпринимательской деятельности в промышленности в Украине и предложено пути их преодоления.

Ключевые слова: промышленное предприятие, предпринимательство в промышленности, вид экономической деятельности, капитализация экономики.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Підприємництво у промисловості є головним із різновидів підприємництва, що формує економічну основу життя суспільства, визначає фінансову стабільність та рівень капіталізації національної економіки, а також її місце у міжнародному поділі праці. Саме підприємницька діяльність у промисловості та рівень її розвитку чинить вагомий вплив на такі фінансово-економічні показники, як валовий внутрішній продукт, надходження до бюджетів усіх рівнів, обсяги іноземних інвестицій, рівень росту промисловості, обсяги імпорту та експорту продукції тощо.

Провідна роль підприємництва у промисловості визначається, перш за все, тим, що забезпечуючи всі сфери суспільного виробництва знаряддями праці та новими матеріалами, вона є найбільш активним фактором науково-технічного прогресу і розширеного відтворення в цілому. При цьому ключовими напрямками підприємництва у промисловості, що визначають конкурентоспроможність національної економіки, є

інноваційна діяльність, високотехнологічні виробництва й галузі, які значною мірою визначатимуть розвиток наукоємних та інформаційно-містких видів діяльності, закладають підвалини для формування економіки знань, сприяють зростанню частки високооплачуваної, висококваліфікованої праці.

Розвиток підприємництва у промисловості є фундаментом для розвитку підприємництва у інших видах економічної діяльності. Окрім того, підприємство за даним видом економічної діяльності є локомотивом трансформаційних перетворень та чинить вагомий вплив на рівень розвитку виробничих сил суспільства, адже рівень та темпи розвитку промислового сектора значною мірою детермінують якість і спрямованість економічного зростання країни.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питання ведення підприємницької діяльності, її особливостей, державного регулювання, теоретико-методичних й практичних аспектів розвитку малого, середнього і великого підприємства завжди відзначаються посиленням інтересом й активно вивчаються вітчизняними та зарубіжними науковцями. Зокрема, вказана проблематика є об'єктом дослідження таких науковців, як О.Амосов, О.Амоша, Г.Білоус, І.Бланк, В.Бакуменко, З.Варналій, В.Геєць, І.Гой, В.Горфинкель, В.Гриньова, М.Долішній, О.Кірш, В.Ляшенко, С.Мочерний, Й.Петрович, І.Сорока, А.Чухно, Н.Чумаченко та багатьох інших. Дослідженню окремих аспектів підприємництва у промисловості присвячені праці таких вчених-економістів, як І.Дмитрієв [1], В.Кунін [2], І.Кривов'язюк [3; 4], Н.Метеленко [5], І.Педько [6], В.Прохорова [7], І.Федулова [8] та інших. Вагомий внесок у дослідження проблем та шляхів розвитку підприємства за окремими галузями промисловості внесли Л.Беззубко, Т.Березянка, Л.Дейнеко, Ю.Драчук, Т.Говорушко, В.Котляренко, Н.Носова, Г.Черевко, А.Пікус, Ю.Ус, та інші. Водночас спостерігається брак комплексних досліджень власне підприємницької діяльності за промисловістю в цілому, які б давали змогу виявляти динаміку, тенденції і стратегічні орієнтири розвитку промислових підприємств не ізольовано, а у тісному зв'язку з розвитком усіх галузей промисловості й з розвитком продуктивних сил.

Цілі статті. Так, основна мета дослідження полягає в дослідженні особливостей розвитку підприємства у промисловості України та його значення для капіталізації економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Підприємство у промисловості (або промислове підприємство) – це вид підприємницької діяльності, для якої систематичне отримання прибутку та задоволення комплексу соціально-економічних потреб підприємств і споживачів, забезпечується на основі виробництва і збуту промислової продукції [2, с. 16].

Промислове підприємство вирішує такі основні задачі в економіці: створює матеріальний продукт для задоволення базових потреб населення (предмети споживання); створює для себе та інших видів підприємницької діяльності необхідне матеріально-технічне оснащення (засоби виробництва), без якого їх діяльність неможлива; реалізує основні науково-технічні ідеї, формуючи основи економічного прогресу суспільства в цілому. Це дозволяє позиціонувати промислове підприємство щодо інших видів підприємницької діяльності та виявляти його ключову роль у капіталізації економіки.

Основними суб'єктами господарювання у промисловості є промислові підприємства та їх об'єднання.

Промислове підприємство – це суб'єкт господарювання, основна діяльність якого полягає у виробництві промислової продукції відповідно до технології її виготовлення та яка призначена для забезпечення потреб суспільства.

Промислове підприємство є складною виробничо-економічною системою, яка, з

одного боку, підпорядковується або входить до складу системи більш високого ієрархічного рівня (територіальної та національної системи господарювання, галузі або підгалузі промисловості, виду економічної діяльності), а з іншого – відіграє інтегративну роль щодо здійснення функцій організації, координації та керівництва діяльністю виробничих підсистем більш низького рівня, які належать до її внутрішнього складу (підрозділи, цехи та окремі працівники) [9].

Підприємницька діяльність таких підприємств базується водночас на централізованому керівництві та самостійності й ініціативності в прийнятті конкретних рішень у межах своїх повноважень і відповідно до прогнозів економічного й соціального розвитку галузі промисловості, установ вищих органів.

Промислове підприємство здійснює будь-які види господарської діяльності, якщо вони не заборонені законодавством України й відповідають цілям, передбаченим статутом підприємства. Основою діяльності промислових підприємств є процес промислового виробництва, що передбачає виробництво різних видів промислової продукції, виконанні робіт і наданні послуг.

Відповідно до КВЕД, *процес промислового виробництва* – це процес переробки (механічної, хімічної, ручної тощо), який використовують для виготовлення нової продукції (споживчих товарів, напівфабрикатів чи засобів виробництва), обробки товарів, які були у використанні, а також надання промислових послуг [10].

Процес промислового виробництва в Україні класифікують у секціях В «Добувна промисловість та розроблення кар'єрів», С «Переробна промисловість», D «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря», E «Водопостачання; каналізація, поводження з відходами».

Об'єктами підприємництва у промисловості згідно КВЕД в Україні є такі види економічної діяльності [10]: 1) добувна промисловість і розроблення кар'єрів: добування кам'яного та бурого вугілля; добування сирової нафти та природного газу; добування металевих руд; добування інших корисних копалин і розроблення кар'єрів; надання допоміжних послуг у сфері добувної промисловості та розроблення кар'єрів; 2) переробна промисловість: виробництво харчових продуктів; виробництво напоїв; виробництво тютюнових виробів; текстильне виробництво; виробництво одягу; виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів; оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння; виробництво паперу та паперових виробів; поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації; виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення; виробництво хімічних речовин і хімічної продукції; виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів; виробництво гумових і пластмасових виробів; виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції; металургійне виробництво; виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування; виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції; виробництво електричного устаткування; виробництво машин і устаткування; виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів; виробництво інших транспортних засобів; виробництво меблів; виробництво іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування; 3) постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря; 4) водопостачання; каналізація, поводження з відходами: забір, очищення та постачання води; каналізація, відведення й очищення стічних вод; збирання, оброблення й видалення відходів; відновлення матеріалів; інша діяльність щодо поводження з відходами.

На цій основі залежно від предмету виробничої діяльності промислові підприємства поділяється на добувні, переробні, а також підприємства з постачання електроенергії, газу, пари, кондиційованого повітря та води.

Підприємства добувної промисловості займаються видобутком різних видів

палива і сировини з надр Землі (вугільна, нафтодобувна, газодобувна). Розвиток підприємництва у добувній промисловості основним чином залежать від розміщення і запасів корисних копалин.

Підприємницька діяльність у переробній промисловості (металургійна, машинобудування, хімічна, деревообробна, целюлозно-паперова, будівельних матеріалів, поліграфічна, легка, харчова та ін.) спрямована на обробку чи переробку сировини і напівфабрикатів. *Обробка* – це технологічний процес, який здійснюється з метою збереження певних видів продукції, надання їм деяких властивостей або для упередження шкідливого впливу, який може виявлятися у результаті їх використання (наприклад, обробка сільськогосподарських культур, деревини, металів або обробка відходів). *Переробка* – це технологічний процес, виконання якого змінює форму, властивості чи склад сировини, напівфабрикатів або, в окремих випадках, готової продукції з метою отримання нової продукції.

Підприємницька діяльність у сфері постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, а також у сфері водопостачання, каналізації, поводження з відходами забезпечує населення життєво важливими матеріальними благами й створює умови для безпечного і комфортного проживання і роботи, впливаючи на соціальну стабільність суспільства.

На сучасному етапі *розвиток підприємництва у промисловості в Україні* відбувається в умовах: 1) високої енергомісткості виробничої діяльності та споживання енергоресурсів, значна частка яких імпортується, що в умовах високих та зростаючих цін на електроенергію, паливо, тепло суттєво впливає на кінцеву результативність промислових підприємств; 2) недостатньої гнучкості промислових підприємств та їх низької спроможності адаптуватись до постійних змін умов і вимог зовнішнього середовища; 3) необхідності скоординованої реалізації трьох основних бізнес-процесів: постачання – виробництво – збут; необхідності забезпечення екологічно безпечної діяльності; 4) потреби в постійному оновленні й удосконаленні виробничої бази задля досягнення високих кінцевих результатів, зниження витрат, підвищення продуктивності праці, росту конкурентоспроможності продукції і підприємства в цілому; 5) необхідності значних інвестицій на інноваційний розвиток промислових підприємств та впровадження інноваційних методів організації бізнес-процесів; 6) недосконалості системи оподаткування, що спонукає до бартерних операцій і приховування частини виробленої продукції; 7) зменшення частки високотехнологічних виробництв і як результат скорочення попиту на власні науково-дослідні та прикладні розробки.

Усі ці моменти вплинули на динаміку та рівень розвитку підприємництва за даним видом економічної діяльності.

Згідно з офіційними даними Державної служби статистики, у промисловості України у 2014 році було задіяно близько 132,2 тисяч суб'єктів господарювання, з яких відповідно 32,5% підприємств та 67,5% фізичних осіб-підприємців (табл. 1). При цьому за період з 2010-2014 років кількість зайнятих працівників на промислових підприємствах становила не менше 93,1% усіх зайнятих у промисловості, а обсяги реалізованої продукції – не менше 98,6% її загального обсягу. Серед промислових підприємств найбільшу питому вагу становлять підприємства колективної форми власності та за організаційно-правовими формами господарювання в економіці України превалюють товариства з обмеженою відповідальністю [1, с. 79].

Таблиця 1

Основні структурні показники діяльності суб'єктів господарювання за видом економічної діяльності «Промисловість» [11; 12, с. 273, 275]

Роки	Кількість суб'єктів господарювання		Кількість зайнятих працівників		Обсяг реалізованої продукції	
	усього,	у тому числі, %	усього,	у тому числі, %	усього,	у тому числі, %

	тис. одиниць	підприємства	фізичні особи-підприємці	тис. осіб	підприємства	фізичні особи-підприємці	млн. грн.	підприємства	фізичні особи-підприємці
2010	152,0	31,5	68,5	3291,9	93,9	6,1	1173801,8	98,8	1,2
2011	122,3	38,8	61,2	3220,8	94,6	5,4	1478701,9	99,1	0,9
2012	114,0	38,0	62,0	3209,6	94,3	5,7	1517617,7	98,8	1,2
2013	121,2	40,5	59,5	3103,7	94,2	5,8	1493850,1	98,6	1,4
2014	132,2	32,5	67,5	2550,1	93,1	6,9	1523082,7	98,6	1,4

Питома вага суб'єктів малого, середнього і великого підприємництва у промисловості України за чисельністю таких суб'єктів господарювання, кількістю зайнятих працівників і обсягами реалізованої продукції продемонстровано у таблиці 2.

Аналіз кількісних змін функціонуючих підприємств в промисловості України показує, що за 2010-2014 роки їх загальна кількість зменшилась (табл. 3). Підприємства більшості галузей промисловості належать до малого та середнього бізнесу.

У добувній промисловості і розробленні кар'єрів у 2014 році функціонувало 31 велике підприємство (2,2% від загальної чисельності підприємств за даним видом діяльності), 233 середніх (16,5%) та 1560 малих підприємств (81,3%), що, як правило, є моногалузевими (недиверсифікованими) підприємства у формі акціонерних товариств. Це, з однієї сторони, свідчить про стабільність підприємництва за таким видом економічної діяльності. Однак, з іншої сторони, в умовах різких коливань цін на сировину (нафту, газ, металеві руди й інші корисні копалини) внаслідок нестабільності економічного та політичного розвитку країн третього світу, які традиційно постачають ці види товарів на світовий ринок, будучи його сировинним додатком, діяльність у даній сфері є доволі нестабільною.

Таблиця 2

Питома вага суб'єктів малого, середнього і великого підприємництва за видом економічної діяльності «Промисловість» (%) [11]

Показники	Роки	Суб'єкти великого підприємництва		Суб'єкти середнього підприємництва		Суб'єкти малого підприємництва		З них суб'єкти мікропідприємництва	
		підприємства	фізичні особи-підприємці	підприємства	фізичні особи-підприємці	підприємства	фізичні особи-підприємці	підприємства	фізичні особи-підприємці
Кількість суб'єктів підприємництва	2010	100,0	Відповідно до Господарського кодексу (в редакції від 22.03.2012 року) фізичні особи-підприємці не можуть бути суб'єктами великого підприємництва	99,0	1,0	28,4	71,6	23,1	76,9
	2011	100,0		99,1	0,9	35,5	64,5	29,3	70,7
	2012	100,0		98,7	1,3	34,5	65,5	27,6	72,4
	2013	100,0		98,5	1,5	37,5	62,5	31,5	68,5
	2014	100,0		98,6	1,4	29,4	70,6	24,3	75,7
Кількість зайнятих працівників	2010	100,0	99,5	0,5	65,0	35,0	33,8	66,2	
	2011	100,0	99,5	0,5	67,2	32,8	37,0	63,0	
	2012	100,0	99,3	0,7	65,8	34,2	36,7	63,3	
	2013	100,0	99,2	0,8	67,1	32,9	38,6	61,4	
	2014	100,0	99,4	0,6	62,8	37,2	35,2	64,8	
Обсяг реалізованої продукції	2010	100,0	99,7	0,3	80,1	19,9	50,7	49,3	
	2011	100,0	99,7	0,3	82,9	17,1	55,3	44,7	
	2012	100,0	99,7	0,3	80,6	19,4	49,7	50,3	
	2013	100,0	99,5	0,5	80,8	19,2	52,2	47,8	
	2014	100,0	99,7	0,3	81,0	19,0	50,4	49,6	

Підприємництво у переробній промисловості – найбільшій групі галузей сфери виробництва матеріальних благ – здійснюється підприємствами різних розмірів та організаційно-правових форм. Зокрема, у 2014 році у переробній промисловості функціонувало понад 35878 підприємств різних організаційно-правових форм і форм власності, з яких лише 11,4% великі та середні.

Суб'єкти господарювання даної сфери у більшості є багатогалузевими

(диверсифікованими) виробничими підприємствами. У галузях важкої промисловості переважають великі акціонерні товариства, у тому числі зі змішаним (державно-приватним) капіталом. У галузях легкої промисловості, навпаки, більш поширені малі й середні підприємства, що за організаційно-правовим статусом переважно є товариствами з обмеженою діяльністю та акціонерними товариствами.

Структура підприємницької діяльності у промисловості України сформувалася під впливом природних та економіко-організаційних передумов розвитку продуктивних сил. Основна частина суб'єктів господарювання галузей промисловості України належить до важкої індустрії (група А).

Зменшення чисельності промислових підприємств за останні роки відповідним чином вплинуло і на скорочення кількості зайнятих працівників за даним видом економічної діяльності. Зменшення кількості зайнятих у промисловості має соціальні наслідки, пов'язані з необхідністю працевлаштування вивільненого виробничого персоналу, що посилює необхідність підтримки малого підприємництва, яке може виявитись сферою працевлаштування вивільнених працівників.

Таблиця 3

Кількість підприємств за їх розмірами за видом економічної діяльності
«Промисловість» [11]

	Код за КВЕД–2010	Роки	Великі підприємства		Середні підприємства		Малі підприємства		З них мікропідприємства	
			одиниць	у % до загального показника відповідного виду діяльності	одиниць	у % до загального показника відповідного виду діяльності	одиниць	у % до загального показника відповідного виду діяльності	одиниць	у % до загального показника відповідного виду діяльності
Промисловість	B+C+D+E	2010	347	0,7	6107	12,8	41373	86,5	30775	64,3
		2011	407	0,9	5998	12,6	41074	86,5	30248	63,7
		2012	410	0,9	5802	13,4	37144	85,7	26373	60,8
		2013	382	0,8	5569	11,3	43179	87,9	32582	66,3
		2014	289	0,7	4791	11,3	37107	88,0	28263	67,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	2010	52	3,2	316	19,4	1261	77,4	958	58,8
		2011	57	3,7	331	21,2	1172	75,1	864	55,4
		2012	52	3,2	336	20,9	1224	75,9	916	56,8
		2013	54	2,8	304	15,9	1560	81,3	1230	64,1
		2014	31	2,2	233	16,5	1144	81,3	881	62,6
Переробна промисловість	C	2010	224	0,5	4908	11,9	36086	87,6	27121	65,8
		2011	263	0,7	4809	11,8	35641	87,5	26478	65,0
		2012	265	0,7	4664	12,7	31838	86,6	22671	61,7
		2013	243	0,6	4492	10,8	36664	88,6	27707	66,9
		2014	190	0,5	3896	10,9	31792	88,6	24309	67,8
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	2010	67	5,3	345	27,5	844	67,2	490	39,0
		2011	82	6,2	331	25,2	900	68,6	558	42,5
		2012	86	6,4	329	24,7	919	68,9	594	44,5
		2013	79	4,6	331	19,2	1313	76,2	942	54,7
		2014	63	4,2	281	18,9	1146	76,9	799	53,6
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	E	2010	4	0,1	538	14,5	3182	85,4	2206	59,2
		2011	5	0,1	527	13,6	3361	86,3	2348	60,3
		2012	7	0,2	473	13,0	3163	86,8	2192	60,2
		2013	6	0,2	442	10,8	3642	89,0	2703	66,1
		2014	5	0,1	381	11,2	3025	88,7	2274	66,7

Кількість зайнятих працівників на підприємствах за їх розмірами за видом економічної діяльності «Промисловість» наведено у таблиці 4. Попри суттєву чисельну перевагу малих і середніх промислових підприємств над великими, сумарна чисельність зайнятих працівників за такими промисловими підприємствами становить трохи більше половини загальної їх кількості.

У 2014 році, порівняно із 2011 роком, виробництво більшості з наведених видів промислової продукції скоротилось, за винятком виробництва масла вершкового, олії соняшникової нерафінованої та її фракцій тощо. Якщо ж порівнювати з 1990 роком та 2000 роком, то спостерігається найбільш суттєвіше скорочення виробництва у 2014 році тракторів – майже у 26,6 разів, автобусів – у 14 разів, легкових автомобілів – у понад 6 разів, сталі – у понад 3,8 разів, борошна – понад в 3,7 рази, цукру білого кристалічного – майже у 3,3 рази [11].

Кількість зайнятих працівників на підприємствах за видом економічної діяльності
«Промисловість» [11]

	Код за КВЕД–2010	Роки	Великі підприємства		Середні підприємства		Малі підприємства		З них мікропідприємства	
			тис. осіб	у % до загального показника відповідного виду діяльності	тис. осіб	у % до загального показника відповідного виду діяльності	тис. осіб	у % до загального показника відповідного виду діяльності	тис. осіб	у % до загального показника відповідного виду діяльності
Промисловість	B+C+D+E	2010	1402,0	45,3	1329,3	43,0	360,5	11,7	91,7	3,0
		2011	1436,4	47,2	1264,5	41,5	345,0	11,3	88,0	2,9
		2012	1456,9	48,1	1234,1	40,8	335,4	11,1	86,6	2,9
		2013	1366,9	46,7	1213,0	41,5	345,0	11,8	92,0	3,1
		2014	1058,8	43,6	1084,2	44,6	286,6	11,8	81,9	3,4
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	2010	422,6	83,3	74,9	14,8	9,7	1,9	1,6	0,3
		2011	398,7	81,7	79,2	16,2	10,1	2,1	1,7	0,4
		2012	391,8	81,1	80,9	16,8	10,3	2,1	2,2	0,5
		2013	386,5	81,4	76,7	16,2	11,3	2,4	2,4	0,5
		2014	247,5	78,3	60,1	19,0	8,5	2,7	1,8	0,6
Переробна промисловість	C	2010	658,5	33,2	1015,6	51,3	306,6	15,5	81,1	4,1
		2011	683,0	34,8	988,6	50,3	292,5	14,9	77,0	3,9
		2012	694,6	35,4	981,6	50,1	284,8	14,5	74,7	3,8
		2013	632,0	33,7	951,1	50,8	291,0	15,5	78,6	4,2
		2014	517,1	31,9	861,2	53,2	241,9	14,9	70,4	4,3
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	2010	303,1	70,2	118,3	27,4	10,5	2,4	1,4	0,3
		2011	330,4	77,4	86,8	20,3	9,8	2,3	1,5	0,3
		2012	337,2	80,0	75,0	17,8	9,3	2,2	1,8	0,4
		2013	319,7	76,7	86,6	20,8	10,7	2,5	2,2	0,5
		2014	268,8	74,1	84,4	23,2	9,6	2,7	1,9	0,5
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	2010	17,8	10,4	120,5	70,0	33,7	19,6	7,6	4,4
		2011	24,3	14,6	109,9	65,9	32,6	19,5	7,8	4,7
		2012	33,3	20,6	96,6	60,1	31,0	19,3	7,9	4,9
		2013	28,7	18,0	98,6	61,9	32,0	20,1	8,8	5,5
		2014	25,4	19,5	78,5	60,1	26,6	20,4	7,8	6,0

Динаміка випуску основних видів промислової продукції суб'єктами господарювання наведена в таблиці 5.

Найбільшу частку у обсягах реалізованої промислової продукції України становить продукція переробної промисловості, частка якої за 2011-2014 роки не зменшувалась нижче 61,8%. За даними 2014 року переробною промисловістю було реалізовано 63,4% від загального обсягу реалізації промислової продукції. Значні частки в обсязі реалізованої промислової продукції припадають на металургію, машинобудування, добувну, хімічну, харчову промисловості. Зокрема, у 2014 році підприємства у сфері виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів реалізували 20,8% продукції у загальному обсягу реалізованої продукції промисловими підприємствами. Підприємства машинобудування, що належать до однієї з провідних галузей промисловості України, реалізували у загальному підсумку 7,2% промислової продукції.

Таблиця 5

Виробництво основних видів промислової продукції за 2011-2014 роки [11]

Вид промислової продукції	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Вугілля кам'яне, млн. т	62,7	65,7	64,4	45,2
Торф (в умовній вологості) неагломерований паливний, млн. т	0,5	0,4	0,5	0,5
Нафта сира (включаючи нафтовий конденсат природний), млн. т	3,4	3,3	3,1	2,7
Газ природний скраплений або в газоподібному стані, млрд. м ³	20,7	20,5	21,3	20,1
Борошно, тис. т	2596	2143	1262	2053
Крупи, тис. т	356	365	367	350
Цукор білий кристалічний, тис. т	2586	2143	1262	2053
Килими та вироби килимові, тис. м ³	7615	8237	8546	6765
Чавун переробний і дзеркальний, млн. т	28,9	28,5	29,1	24,8
Сталь без напівфабрикатів, отриманих безперервним литтям	17,6	16,6	15,1	12,7
Трактори для сільського та лісового господарства, тис. шт.	6,8	5,3	4,3	4,1
Автомобілі легкові, тис. шт.	97,5	69,7	45,8	25,9
Автобуси, тис. шт.	3,7	3,6	2,6	0,9
Вироби ковбасні, тис. т	292	294	294	267
Масло вершкове, тис. т	76,7	88,6	94,3	114
Олія соняшникова нерафінована та її фракції (крім хімічно модифікованих), тис. т	3177	3804	3403	4359
Сири жирні, тис. т	178	168	165	130
Хліб та вироби хлібобулочні, нетривалого зберігання, тис. т	1763	1686	1561	1357
Тканини, млн. м ³	89,0	105,7	93,6	80,6

Загальні обсяги реалізованої промислової продукції підприємствами України наведено у таблиці 6.

Обсяги реалізованої продукції малими промисловими підприємствами у 2014 році становили 5,3% від загального обсягу реалізованої продукції, середніми – 34,4%, а великими – 60,3% (табл. 7).

Структура реалізованої промислової продукції у 2015 році представлена на рисунку 1. У 2015 році, порівняно із 2010 роком, знизилася роль машинобудування (з 9,3% до 6,5% у загальних обсягах реалізації промислової продукції), металургії (з 18,8% до 15,9%) та водночас зросла роль харчової промисловості (з 18,1% до 22,4%), електроенергетики (з 20,8% до 23,3%).

У 2010-2014 роках підприємництво у промисловості, на відміну від підприємництва за більшістю інших видів економічної діяльності було рентабельним. Проте, із врахуванням усієї діяльності, підприємства промисловості у 2013-2014 роках характеризувались збитковістю [12, с. 74], що негативним чином і позначилось на рівні капіталізації економіки України. Найбільш суттєве коливання рівня рентабельності підприємств спостерігається у добувних галузях промисловості, що є результатом того, що підприємництво у добувній промисловості є найменш передбачуваною сферою виробництва матеріальних благ (табл. 8).

Основними проблемними моментами у розвитку підприємництва у промисловості в Україні є: 1) низький рівень фінансової спроможності промислових підприємств; 2) використання застарілих технологій та обладнання і загалом низького технічного рівня виробничої бази промислових підприємств; 3) домінування у багатьох галузях промисловості (насамперед, сировинних) тенденції до підвищення рівня використання існуючих виробничих потужностей із застосуванням застарілих технологій; 4) неналежна фінансова підтримка з боку держави і недостатнє кредитне забезпечення; 5) низький рівень задоволення потреб внутрішнього ринку в промисловій продукції вітчизняного виробництва; 6) низький рівень організації кооперування, створення асоціацій; 7) недосконалість правової захищеності від бюрократичного апарату

держави; 8) низька ефективність механізму підтримки експорту промислової продукції; 9) обмеження, пов'язані з нерозвиненістю виробничої та логістичної інфраструктури; 10) нерозвиненість механізмів підтримки інновацій і технологічного розвитку; 11) недостатній рівень захисту прав власності в Україні; 12) низький рівень інноваційної активності промислових підприємств. Разом з тим, варто відзначити, що для розвитку підприємництва у промисловості Україна має у наявності природні ресурси, високий науковий потенціал, кваліфіковані кадри.

Таблиця 6

Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності [12, с. 90]

Види економічної діяльності	2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.	
	млн.грн.	у % до підсумку	млн.грн.	у % до підсумку	млн.грн.	у % до підсумку	млн.грн.	у % до підсумку
Промисловість	1331887,6	100,0	1400680,2	100,0	1354130,1	100,0	1389140,5	100,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	146085,7	11,0	146588,5	10,5	154615,9	11,4	148692,9	10,7
Переробна промисловість	868392,4	65,2	889496,6	63,5	836571,7	61,8	880809,4	63,4
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	222387,8	16,7	254459,9	18,2	261783,7	19,3	289230,3	20,8
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	9679,3	0,7	9867,1	0,7	9686,2	0,7	11234,4	0,8
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	31865,9	2,4	34297,8	2,4	36109,7	2,7	43399,7	3,1
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	77783,4	5,8	63129,5	4,5	48905,4	3,6	46986,6	3,4
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	57315,2	4,3	60011,1	4,3	52099,1	3,8	49321,3	3,5
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	8888,1	0,7	10465,4	0,7	12215,0	0,9	14542,8	1,0
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	56624,3	4,3	59767,1	4,3	59698,8	4,4	63556,1	4,6
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	242525,9	18,2	223832,5	16,0	208225,4	15,4	234388,0	16,9
Машинобудування	133469,0	10,0	143533,1	10,2	117301,9	8,7	99387,1	7,2
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	11747,3	0,9	8014,3	0,6	7637,3	0,6	8104,4	0,6
Виробництво електричного устаткування	17332,3	1,3	22800,3	1,6	22353,9	1,6	19895,9	1,4
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	38474,2	2,9	38682,7	2,7	36130,3	2,7	33028,2	2,4
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	65915,2	4,9	74035,8	5,3	51180,4	3,8	38358,6	2,8
Виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин та устаткування	27853,5	2,1	30133,1	2,2	30546,5	2,3	28763,1	2,1
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	295164,8	22,1	344067,1	24,5	342352,8	25,3	341078,9	24,6
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	22244,7	1,7	20528,0	1,5	20589,7	1,5	18559,3	1,3

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за їх розмірами за видом економічної діяльності «Промисловість» [11]

	Код за КВЕД–2010	Роки	Великі підприємства		Середні підприємства		Малі підприємства		З них мікропідприємства	
			млн.грн.	у % до загального показника відповідного виду діяльності	млн.грн.	у % до загального показника відповідного виду діяльності	млн.грн.	у % до загального показника відповідного виду діяльності	млн.грн.	у % до загального показника відповідного виду діяльності
Промисловість	B+C+D+E	2010	744992,3	64,3	360156,6	31,1	54082,5	4,6	12302,8	1,1
		2011	988435,4	67,5	414081,3	28,3	62275,4	4,2	13794,1	0,9
		2012	970009,3	64,7	457750,3	30,5	71170,1	4,8	14511,2	1,0
		2013	934135,1	63,4	461843,4	31,4	77113,0	5,2	17254,8	1,2
		2014	932940,4	60,3	531514,0	34,4	82160,5	5,3	17153,0	1,1
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	2010	118337,5	88,5	13828,6	10,3	1609,9	1,2	175,1	0,1
		2011	162112,4	88,6	18861,1	10,3	1942,2	1,1	245,9	0,1
		2012	138654,4	85,8	20760,3	12,8	2271,9	1,4	337,1	0,2
		2013	159418,0	86,2	22862,9	12,3	2750,9	1,5	402,1	0,2
		2014	145578,7	83,2	26318,9	15,1	3009,4	1,7	366,5	0,2
Переробна промисловість	C	2010	489397,9	62,6	245281,6	31,4	46606,2	6,0	11005,1	1,4
		2011	636165,4	66,2	270497,4	28,2	53619,3	5,6	12301,0	1,3
		2012	617794,0	63,7	290293,0	29,9	62119,8	6,4	12753,2	1,3
		2013	564601,4	61,1	291685,0	31,6	66977,8	7,3	15171,2	1,6
		2014	585270,4	58,8	339828,3	34,2	70013,4	7,0	15096,5	1,5
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	2010	132827,8	59,4	88059,4	39,3	2905,0	1,3	384,1	0,2
		2011	183166,7	61,6	110963,7	37,3	3187,6	1,1	466,1	0,2
		2012	206768,2	59,7	135865,9	39,2	3646,6	1,1	619,5	0,2
		2013	202449,3	59,0	136673,1	39,9	3816,2	1,1	652,4	0,2
		2014	195369,8	55,3	152040,3	43,0	5843,1	1,7	716,5	0,2
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	2010	4429,1	21,8	12987,0	63,7	2961,4	14,5	738,5	3,6
		2011	6990,9	28,8	13759,1	56,7	3526,3	14,5	781,1	3,2
		2012	6792,7	32,7	10831,1	52,2	3131,8	15,1	801,4	3,9
		2013	7666,4	35,1	10622,4	48,6	3568,1	16,3	1029,1	4,7
		2014	6721,5	28,8	13326,5	57,1	3294,6	14,1	973,5	4,2

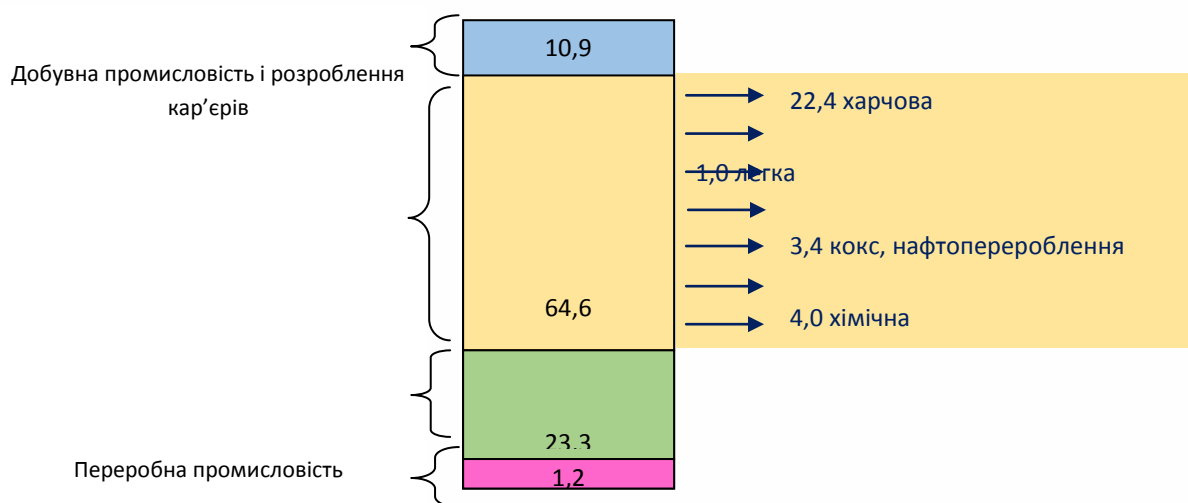

Рис. 1. Структура реалізованої промислової продукції у 2015 році, % [11]

Рентабельність діяльності підприємств за їх розмірами за видом економічної діяльності
«Промисловість» [11]

	Код за КВЕД-2010	Роки	Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств, %				Рівень рентабельності (збитковості) усієї діяльності підприємств, %			
			великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	з них мікропідприємства	великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	з них мікропідприємства
Промисловість	B+C+D+E	2010	4,3	2,1	1,0	3,5	1,6	0,6	2,5	8,1
		2011	5,7	2,7	1,6	0,4	2,7	0,0	1,7	4,3
		2012	3,9	2,6	0,7	2,6	0,6	0,3	2,8	6,9
		2013	4,1	1,8	1,7	10,2	0,5	0,9	4,5	13,6
		2014	5,0	2,5	2,3	17,7	8,3	10,7	11,9	20,6
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	2010	16,5	3,2	2,1	9,5	10,2	0,6	3,8	18,9
		2011	19,4	5,1	4,1	10,5	10,9	1,1	7,9	9,8
		2012	18,0	0,6	8,1	25,1	7,6	4,9	12,1	28,4
		2013	13,8	6,7	7,0	35,2	5,4	0,8	12,7	37,0
		2014	29,2	3,8	24,1	41,8	4,7	33,7	28,7	40,6
Переробна промисловість	C	2010	1,7	3,8	1,4	3,0	0,4	0,1	1,7	6,1
		2011	2,7	3,7	1,9	0,6	0,5	0,3	1,4	3,6
		2012	0,9	3,6	1,8	0,4	1,6	0,1	1,6	3,3
		2013	1,9	2,8	1,3	1,4	1,3	0,6	1,4	5,3
		2014	1,1	2,8	4,3	10,1	12,3	10,2	7,6	14,5
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	2010	4,6	1,9	0,4	10,2	2,1	2,3	6,3	16,3
		2011	6,9	0,7	1,3	12,8	4,5	0,1	1,0	13,2
		2012	4,8	1,3	5,6	21,9	2,7	0,1	11,2	34,8
		2013	3,2	0,1	28,9	68,2	1,8	1,5	31,6	67,5
		2014	2,2	1,4	28,0	67,1	4,4	5,9	37,3	64,9
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	2010	6,1	6,6	4,8	5,0	5,2	6,6	10,8	26,2
		2011	7,9	7,9	0,2	4,7	8,3	7,3	3,4	8,1
		2012	2,5	3,9	3,4	3,4	2,8	2,7	5,8	11,7
		2013	5,2	8,0	5,0	4,2	5,5	6,6	4,7	6,3
		2014	5,4	5,3	2,0	6,6	6,8	6,9	15,1	10,1

Висновки. Для подолання кризових явищ у промисловості та забезпечення розвитку підприємництва за даним видом економічної діяльності необхідно: 1) відмовитися від матеріало- і енергомістких виробництв; 2) збільшити обсяги виробництва і реалізації продукції легкої та харчової промисловостей; 3) експортувати конкурентоспроможну готову продукцію металургійної, хімічної, машинобудівної й інших галузей промисловості; 4) перевести розвиток промисловості з екстенсивного на інтенсивний шлях, а також активізувати інноваційну діяльність промислових підприємств; 5) посилити розвиток наукоємних і високотехнологічних видів промислової діяльності; 6) здійснити технологічну модернізацію виробництва з метою наближення до світового технологічного рівня виробничих потужностей та збільшення частки промислових виробництв новітніх технологічних укладів.

Водночас необхідна активна підтримка та дієва економічна політика держави, спрямована на підвищення ефективності та динамічний розвиток підприємництва у промисловості України.

Державна підтримка підприємницької діяльності у промисловості в Україні повинна бути спрямована на: *по-перше*, підтримку й стимулювання підприємництва у приватному секторі економіки; *по-друге*, запровадження пільгового оподаткування суб'єктів малого бізнесу, що діють у пріоритетних напрямках підприємницької діяльності, а також інноваційно активних підприємств, зокрема, зменшення ставки оподаткування податку на прибуток; *по-третє*, надання пільгового кредитування експортно-орієнтованих і високотехнологічних проектів, а також для закупівлі інноваційної техніки; *по-четверте*, підвищення норм амортизації для підприємницьких структур, що займаються пріоритетними видами промислової виробничої діяльності, а

також на засоби виробництва, закуплені у рамках інноваційних проектів; *по-п'яте*, удосконалення механізму підтримки експорту шляхом спрощення й прискорення митних процедур, оптимізації механізму відшкодування ПДВ, вдосконалення страхового законодавства; *по-шосте*, встановлення митних пільг для імпортованого обладнання, сировини, використовуваних у наукових дослідженнях і розробках тощо. Також важливим напрямом державного стимулювання розвитку підприємництва у промисловості є розробка і реалізація програм державної підтримки підприємництва, особливо малого.

Список використаних джерел:

1. Дмитрієв І. А. Активізація підприємницької діяльності промислових підприємств : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності / І. А. Дмитрієв ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2010. – 379 с.
2. Кунин В. А. Управление рисками промышленного предпринимательства (теория, методология, практика) / В. А. Кунин. – СПб. : Изд-во Санкт-Петербургской академии управления и экономики, 2011. – 184 с. – С. 16. – Режим доступу : <http://spbume.ru/up/article/file/kunin2011.pdf>.
3. Кривов'язюк І. В. Підприємство в умовах ринку : навч. посібник / І. В. Кривов'язюк. – К. : Кондор, 2009. – 840 с.
4. Кривов'язюк І. В. Криза та інноваційна діяльність промислових підприємств України / І. В. Кривов'язюк // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – №9. – С. 218-223.
5. Метеленко Н. Г. Внутрішній господарський механізм ефективного функціонування промислових підприємств: теорія, практика, перспективи : монографія / Н. Г. Метеленко. – Запоріжжя : КПУ, 2010. – 480 с.
6. Педько І. Класифікація ризиків підприємницької діяльності промислових підприємств / І. Педько // Економіст. – 2015. – №9. – С. 25-28.
7. Прохорова В. В. Організаційно-економічні зміни як основа активізації підприємницької діяльності промислових підприємств / В. В. Прохорова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2015. – Випуск 15. – Ч.3. – С. 78-81.
8. Федулова І.В. Дослідження інноваційної активності промислового підприємства / І.В. Федулова // Технічні та прикладні питання економіки. – 2010. – Вип. 26. – С. 121-127.
9. Чумак Г. М. Обґрунтування складових організаційно-економічного механізму управління еколого-економічною діяльністю промислового підприємства [Електронний ресурс] / Г. М. Чумак. – Режим доступу : http://eprints.kname.edu.ua/5900/1/90-96Чумак_ГМ.pdf.
10. Класифікатор видів економічної діяльності ДК009:2010 [Електронний ресурс] : Наказ Держспоживстандарту України від 11.10.2010 № 457 (із змінами, внесеними наказом Держспоживстандарту України від 29 листопада 2010 № 530 / Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики. – Режим доступу : <http://www.dkcr.gov.ua/info/842>.
11. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
12. Статистичний щорічник України за 2014 рік / за ред. І. М. Жук. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 586 с.

Рецензент д.е.н., професор Вахович І.М.